

## ВІДГУК

офіційного опонента, академіка НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Шевченко Галини Павлівни на дисертаційне дослідження Чужі Наталії Петрівни «Формування естетичного досвіду молодших школярів засобами українських народних паремій» за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Нинішній етап розвитку цивілізації характеризується все більш активною технологізацією. Один із провідних філософів сучасності В.Кутирьов в своїй книзі «Унесені прогресом» висловив глибоке занепокоєння з приводу все більшої втрати людського в людині: «Смисл (думка) потопає у потоці слів. Про розум людини слід судити не по тому скільки вона знає, а як вона до цього відноситься, як розуміє свої знання і як їх використовує. В цьому мудрість. Власне людська реальність стала частиною технічною. Світ набув постлюдського виміру. В цьому полягає глибинна причина краху екології і гуманізму. Водночас закликають до захисту розуму, але розум в людському вимірі – це Дух, розум людини разом зі здатністю вірити і любити, сподіватися і остерігатися, разом з уявою і гармонійним відношенням до світу. Виникає техносфера. Із життя людей зникають люди. З'являється постлюдина».

Значною подією став один із найважливіших документів нашого часу - представлення Римським клубом доповіді «Уперед! Капіталізм, короткозорість і руйнування планети», яка приурочена до 50-річного ювілею і в якій поставлена проблема стійкого розвитку, фундаментальної трансформації мислення і утвердження гуманізму. Клуб вбачає завдання освіти у формуванні в молоді грамотності по відношенню до майбутнього, у необхідності «викликати інтерес, вчитися для самого себе і допомагати іншим, освіта носить ціннісний характер, проявляється в універсальних цінностях і

повазі до культурних відмінностей. «Цінності – це квінтесенція людської мудрості, що забезпечує благополуччя всіх живих істот і світу в цілому».

В контексті вищезазначених проблем дисертаційне дослідження Чужі Наталії Петрівни є надзвичайно своєчасним і актуальним. Актуальність дисертації пов'язана із культурологічно-естетичним змістом процесу навчання дітей в школі й особливо це торкається початкової школи, де закладається фундамент осягнення культури свого народу та його естетичних цінностей.

Дисертаційне дослідження має чітку, логічну структуру і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (254 найменування, зокрема – 4 іноземною мовою), 10 додатків на 45 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 261 сторінка. Основний зміст роботи викладено на 186 сторінках. Робота містить 6 рисунків та 18 таблиць, що охоплюють 8 сторінок.

Особливістю дисертації є її наукова новизна, яка полягає у розробці методики і педагогічних умов формування у молодших школярів естетичного досвіду засобами українських народних паремій. Дисертантка глибоко і всебічно розкрила сутність категорії паремія, підкреслюючи що вона є школою народної етики, народного таланту, створення безсмертних пам'яток літературного мистецтва, при цьому підкреслила художні особливості найкоротших фольклорних жанрів: прислів'їв, приказок, загадок: лаконізм, образність, народні порівняння, своєрідні метафори. Дисертантка доводить, що на афористичності, повчальності оцінно-етичної інформації паремій є основою системи ціннісних орієнтацій. Зміст українських народних паремій пронизаний народною духовністю. Знайомство з теоретичною частиною дослідження дає підстави позитивно оцінити високий рівень наукової ерудиції дисертантки, всебічність розкриття проблеми, глибини розуміння поставлених завдань. Для вирішення визначених завдань була обрана педагогічна діагностика: бесіди, опитування, інтерв'ю, тестування, педагогічне спостереження, аналіз творчих робіт, статистичні методи. Слід зазначити такі якості дисертантки як науковця здатність на основі опрацювання широкого

загалу наукової літератури, практичного досвіду, зробити узагальнюючі висновки щодо стану досліджуваної проблеми, вміння аргументувати і доводити власні наукові позиції, визначати специфічні шляхи та наукові підходи до розв'язання надзвичайно складної проблеми – формування естетичного досвіду молодших школярів засобами народних українських паремій. Власне дисертантка глибоко і оригінально розкрила сутність засобу формування естетичного досвіду молодших школярів та показала і розкрила їх вплив на різні компоненти естетичного досвіду. Відчувається глибоке знання дитячої психології, що дозволило дисертантці виявити стан формування естетичного досвіду молодших школярів. Заслуговує на увагу представлена методика формування досліджуваного феномену, що являє собою комплекс таких методів, як: наративи, тлумачення та ін., які дозволяють розширити внутрішній світ дітей і сфокусувати їхні почуття, думки, знання на сприйняття прислів'їв, приказок, загадок, як естетичних цінностей. Надзвичайно цікаво і всебічно представлена робота зі здійснення формувального експерименту. Вона засвідчує широку педагогічну ерудицію і педагогічний талант дисертантки. Науково доказово представлені і висновки дисертації. Дисертація Чужої Наталії Петрівни є оригінальним науковим дослідженням, аналогу якому ми не зустрічали. Виконана вона на достатньо високому теоретичному і практичному рівнях.

Автореферат рецензованої дисертації повною мірою відповідає нормативним вимогам до оформлення авторефератів дисертацій. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційної роботи і дає адекватне уявлення про загальну характеристику та структуру роботи, послідовність виконання дослідницьких завдань, отримані дисертанткою результати. В авторефераті представлено перелік наукових публікацій дисертантки за темою даного дисертаційного дослідження.

Оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Чужої Н.П., вважаємо за доцільне висловити певні міркування у дискусійному форматі:

1. В дисертації не зовсім чітко представлений аналіз сутності поняття «естетичний досвід». Необхідно було б скористатися визначеннями провідних філософів-естетиків, словників з естетики та значно більше використати сучасну наукову літературу щодо характеристики естетичного досвіду.

2. Дисертаційне дослідження присвячено формуванню естетичного досвіду у молодших школярів. Втім, на наш погляд, надзвичайно складна проблема естетичного досвіду розкрита дещо однобічно. Слід було б встановити межі структурних компонентів естетичного досвіду молодших школярів (першого, другого, третього, четвертого класів) що дало б можливість прослідкувати процес його збагачення згідно вікових особливостей дітей.

3. Визначаючи наукові підходи до проблеми формування естетичного досвіду дисертантка не називає цивілізаційний і культурологічний підхід, адже цивілізаційний підхід і визначає використання історико-культурних традицій кожного народу (Г. Корнетов всебічно і глибоко розкрив його сутність). Культурологічний підхід є основою естетичного освоєння дійсності, адже культура у всіх її проявах і матеріальна, і духовна є виразом життя народу.

4. У представленій моделі методики виховання естетичного досвіду засобами українських народних паремій представлені принципи та педагогічні умови формування естетичного досвіду. Проте, визначені педагогічні умови сприяють не набуттю естетичного досвіду, а особливостям використання народних паремій. Принципи теж не відбивають специфіки формування естетичного досвіду.

5. Два розділи дисертації перший і другий присвячені в основному лінгвістичному аналізу українських народних паремій. Безумовно, це дуже важливо, але в дисертації це засіб формування естетичного досвіду. Використана автором прекрасна цитата Софії Русової «виховання наших дітей має бути позначено мистецтвом, естетичним сприйманням і емоціями», та, на жаль, активно в дисертації не спрацювала. Естетична сутність досвіду

